

JORDI ANDUCAS: “LA IMMIGRACIÓ OCCITANA COM A HISTÒRIA FAMILIAR”

Les relacions entre Occitània i Catalunya també significaren moviments migratoris al llarg de la història. Durant el segle XVII, molts occitans emigraren cap al Principat de Catalunya a la recerca d’una vida millor. Conflictes de religió i escassetat d’aliments per males collites obligaren molts occitans a iniciar una nova vida a l’altre costat dels Pirineus.

La novel·la **“Guilhèm. Arrels trasplantades”**, publicada en llengua catalana l’any 2016 per l’escriptor Jordi Anducas (Molins de Rei, 1955), ens ofereix una visió molt detallada de les vides d’aquests migrants i de les dificultats que es trobaren en el seu periple. En Jordi Anducas, gran aficionat a la genealogia, descobrí que en Guilhèm Anducas, un avantpassat seu, havia estat un d’aquests migrants, que després de diverses vicissituds acabà vivint a Sant Llorenç d’Hortons i decidí plasmar les seves vivències en aquesta interessant novel·la.

Però en Jordi Anducas ha tret fa pocs dies la continuació de la novel·la, amb un segon llibre titulat **“Pere Joan. L’arrelament”**. Parlem en profunditat de la primera novel·la, i enunciem una mica sobre la seva esperada continuació.

Redacció.- Com sorgí la idea d’escriure una novel·la sobre els teus avantpassats? Fou complicat recopilar informació? Com l’aconseguies?

Jordi Anducas.- Tot començà en estudiar la genealogia de la meva família i descobrir que en Guilhèm Anducas fou el primer en dur aquest cognom. A través de la consulta d’arxius vaig poder comprovar els seus orígens occitans i alguns detalls de la seva vida personal, com el seu matrimoni amb Caterina Carafí o el naixement dels seus fills.

He tingut molta cura en que les situacions mostrades a la novel·la fossin fidedignes. Per exemple, l’hostal de Cal Fusteret de Berga que apareix a la novel·la va existir i està documentat, o que els bandolers mencionats, eren contemporanis i estaven localitzats a la zona i tot i que a l’època es feia teatre, no es menciona en cap dels capítols perquè no n’he trobat constància a les viles que apareixen en la trama.

També vaig procurar aproximar-me al màxim a la manera de parlar de l’època i vaig tenir el suport d’un lingüista que va revisar l’obra un cop acabada.

R.- La novel·la fou pensada per als teus fills. Amb quin objectiu? Que coneguessin les seves arrels? El significat de la família? Els bons valors de comportament davant la vida, tal com fa en Guilhèm?

J.A.- Inicialment, volia que fos una narració per tal que els meus fills coneguessin els seus orígens i el moment històric del primer Anducas conegut, però finalment, a còpia d’afegir-hi informació, sorgí la novel·la. Més que difícil, ha estat molt laboriós recopilar

tota la informació per poder mostrar el context en que visqué en Guilhèm i com era la vida en aquella època. Volia que els meus fills poguessin percebre la seva quotidianitat com si ells mateixos fossin espectadors i actors alhora de la història.

R.- Una idea molt significativa apareix en el pròleg. Anem a parlar de personatges anònims, que no apareixen en els llibres d'història, però que potser són els vertaders motors de la història. De fet, la novel·la posa el protagonisme en aquests personatges desconeguts.

J.A.-Els personatges històrics coneguts mouen els esdeveniments, però els qui configuren la història d'un poble, els qui fan que un poble existeixi són els pobres infeliços que suporten les penúries que els imposen els poderosos. Són "herois anònims", persones que aconseguen tirar endavant malgrat aquestes penúries.

R.- Estem davant un viatge en què Guilhèm abandona la seguretat de la casa familiar a Andoca (Occitània) per les necessitats i durant aquest viatge vital aprèn el sentit de la vida.

J.A.- Des d'Occitània la gent marxava buscant una vida millor. Hi ha molts autors que han estudiat a nivell local la incidència dels nouvinguts en la composició de la societat de pobles i viles, Alexandre Capdevila ho explica molt bé en el seu llibre "Quan la terra promesa era al sud". La demografia catalana havia patit una gran recessió d'ençà la Pesta Negra; molts masos (els "masos rònecs") havien restat abandonats i hi havia molta terra per treballar. I a Occitània hi havia excedent de població.

R.- Guilhèm és acceptat i molt ben valorat malgrat de venir d'un altre país, quan els nouvinguts eren molt mal vistos, i malgrat que ell demostra un caràcter una mica rebel (per exemple, el tracte amb en Jaume a les terres del Sr Carbonell), però a la vegada massa confiat.

J.A.- A totes les societats tancades i la d'aquella època ho era, les incursions d'elements forans sempre generen recels. Però en Guilhèm inspira confiança entre la gent per la seva manera d'actuar i de parlar. Perquè és la seva manera de ser o perquè ha estat ben aconsellat i això fa que els demés el tinguin per bona persona.

R.- El consell dels grans sobre en Guilhèm també li aporten uns valors davant la vida: la influència del seu avi, els consells de l'abat del monestir, d'en Miquel, d'en Mulassa o d'en Joanot, clar exemple de la saviesa popular.

J.A.- En la societat actual es parla de crisi de valors i està en debat constant el paper de la família, que segueix essent la transmissora de valors. Abans, hi havia altres estaments a part de la família, que eren garants dels valors individuals i col·lectius. Entre ells hi havia l'Església que avui dia, davant el reclam de laïcitat pel conjunt de la

societat i el creixent desinterès en molts indrets, no tinc massa clar quina ha de ser la baula fora de la família que ha d'aportar i reforçar els valors.

R.- Malgrat les circumstàncies de pobresa i inestabilitat, observes una gran solidaritat entre la gent, per donar allotjament, menjar... I un bon tracte entre els mateixos traguers.

J.A.- La solidaritat existia i la gent s'ajudava. Hi havia més hospitalitat i el poc que tenien ho compartien, això també passa avui allà on encara no ho ha devorat el capitalisme cobdiciós. Després, com ha passat sempre, el tarannà i el comportament de les persones també fa que la gent confiï o no en els altres. En un moment de l'obra, en Guilhèm coincideix amb uns francesos que es queixen perquè ningú es refia d'ells, però és el seu comportament furtiu que provoca aquesta actitud en els demés.

R.- El tema bàsic de la novel·la és l'emigració, un tema de gran actualitat avui. Es pot oblidar el lloc de naixement? Es pot arrelar definitivament en un altre lloc? Un dels personatges afirma que "som molt injustos amb aquesta gent quan els mesurem a tots amb el mateix raser". En Guilhèm davant algunes desgràcies que li succeeixen dubta si aquesta nova terra se l'estima.

J.A.- Si una persona ha de marxar per fets violents d'una terra que li ha estat inhòspita, difícilment podrà mantenir algun record favorable. En canvi, si una persona emigra a la recerca d'una vida millor, el passat més o menys plàcid sempre resideix a la memòria. Jo penso que ningú ha de renunciar a les seves arrels; tothom s'ha d'integrar allà on viu, però sense oblidar qui és i d'on prové.

Des dels temps més remots, l'home sempre ha emigrat buscant unes millors condicions de vida. A partir del Neolític, amb el sentit de propietat es comença a veure l'altre com a un invasor que vol apropiarse d'allò que "és meu". Totes les guerres s'han produït per l'interès d'ocupar nous territoris o per guanyar la supremacia sobre uns altres i totes les guerres acostumen a anar acompanyades de moviments demogràfics.

I que en Guilhèm dubti en algun moment, és molt humà, perquè no sempre tot era li era fàcil.

R.- A Occitània sorgí el catarisme; segles després els hugonots calvinistes. A la novel·la en fas referència. Per què creus que aquestes terres són tan proclius al sorgiment de moviment heterodoxos? El tarannà de la gent? El paisatge?

J.A.- Occitània i la Catalunya Vella eren territoris connectats entre sí i diferenciats alhora del regne de França, del regne de Castella i del món musulmà. Potser això va fer que tinguessin un desenvolupament diferent als seus veïns, com la mateixa estructura de la societat i l'actitud de la gent davant la vida que era més oberta, més lliure, més

filosòfica i més comprensiva a d'altres realitats. Segurament que hi ha tingut molt a veure el fet d'ésser, per la seva situació geogràfica, una terra de pas de diferents cultures al llarg de la història.

Nietzsche va dir en cert moment: "Aquesta Occitània que constituïa la civilització més formosa del món medieval cristià".

R.- Un altre tema és la família. En Guilhèm i en March enyoren la seva família i a la vegada mantenen una relació fraternal molt intensa.

J.A.- Sense intent de frivolitzar ni d'entrar en comparacions, en aquell temps tenien una realitat molt diferent a l'actual, les famílies no eren tan tancades com jo l'he descrit, com un clan. Els fills eren considerats gairebé com a unitats productives i garants de l'economia familiar, la infidelitat estava molt estesa segurament perquè la majoria de matrimonis estaven arranats, la gent estava molt més acostumada a conviure amb la mort per les mateixes condicions de vida, la salut i els esdeveniments, la mort d'un familiar era lamentada segons el grau d'aportació que significava per a la família. Malgrat tot, també s'estimaven.

R.- Les relacions intenses entre Catalunya i Occitània, països veïns i germans, ha estat amagada per motius polítics durant molt de temps. Per exemple, la gran immigració occitana dels segles XV al XVII és molt desconeguda per la majoria de la gent (topònims repetits, cognoms d'origen occità...). Com creus que haurien d'ésser?

J.A.- M'ha sorprès el gran desconeixement mutu, malgrat la proximitat i les relacions històriques en el passat. Com a exemple diré que quan en Valentí Gual l'any 1989 va anar a Tolosa de Llenguadoc a estudiar i aprofundir la qüestió de la immigració transpirenca a Catalunya, ens deixà escrit: "La cara d'astorament que va posar l'encarregada de l'Arxiu Departamental de l'Alta Garona en comentar-li que venia a estudiar el tema de la immigració occitana a Catalunya és digna de recordar. Per dues raons: La primera, perquè era impensable que ells haguessin abandonat algun cop el seu país a la recerca de treball, i la segona, perquè no entenia què li volia dir amb allò d'"occitana"".

També constato un interès que va creixent mica a mica però observo que la major part dels occitans han viscut molt de temps allunyats de la seva pròpia història i fins i tot que l'interès hi és des de fa més temps d'aquest costat dels Pirineus.

R.- En Guilhèm disposa d'una certa cultura, fet no gaire habitual en l'època entre la gent pobra. Tu has estat professor. Com veus el sistema educatiu avui?

J.A.- Si considerem que en aquell temps es té per cert que un 16% de la població francesa sabia llegir i escriure i si acceptem que la societat occitana estava més

avançada, podem deduir que a Occitània hi podia haver entre un 25% o 30% de gent lletrada.

Pel que fa a l'educació com a sistema per a culturitzar, antigament l'accés al coneixement sempre era una gràcia a la qual hi accedien els privilegiats. Amb l'inici de la industrialització dels Estats Units, es va universalitzar l'escolarització de la canalla per tal d'ensinistrar la població com a mà d'obra pel sector industrial. Al llarg dels anys han aparegut diferents mètodes i models d'ensenyament amb més o menys fortuna i acceptació per part de la societat. Jo m'he decantat sempre per un sistema educatiu que prepari les persones per conviure feliçment en aquest món, que no vol dir que no estimuli l'esforç, la curiositat i la superació personal, en comptes de formar-los en la competitivitat que acaba creant persones frustrades i individualistes que degraden aquesta societat i encara pitjor, quan l'escola és font d'adoctrinament i els que tenim ja una edat, sabem de què parlem, no pas les bajanades que alguns polítics fan servir últimament per guanyar miserablement uns quants vots a les urnes.

En el sistema educatiu actual hi conviuen diferents models i depèn dels pares de com volen que siguin escolaritzats els seus fills. En la configuració de la societat també hi observem els diferents models, amb una gran quantitat de matisos en cada un d'ells.

R.- Què li diries a en Guilhèm si el tinguessis al davant ara mateix?

J.A.- Potser li diria "Gràcies per existir". De fet, si ell no hagués viscut, avui jo no seria aquí.

R.- Un motiu per a recomanar la novel·la a possibles lectors.

J.A.- Una lectora em digué molt encertadament en llegir-lo que la novel·la "és molt més que un viatge". Me n'han destacat el lèxic, el rigor històric, la sensibilitat de "pell de gallina" em deia un altre que també es cognomina Anducas, la narració i "la manera de descriure els paisatges és gairebé com si poguessis sentir fins i tot les olors" va observar un lector recent.

En "Guilhèm; Arrels trasplantades" el lector es trobarà amb una novel·la històrica on hi ha escenes d'amor, de violència, de relacions personals i de petites tragèdies. On es descriuen els costums, les tradicions i el món laboral als obradors. I on queda reflectida aquella època de principis de segle XVII amb les seves estructures socials, les malures, els canvis agraris, la dependència del camp dels elements meteorològics i els fets bèl·lics. És un reflex de l'època on la figura d'en Guilhèm és l'excusa per mostrar tot el context.

R.- Has visitat els indrets on es desenvolupa la trama de la novel·la?

J.A.- Era tasca obligada visitar els indrets que apareixen a la novel·la, començant per Andoca, el poble occità originari del qual en Guilhèm prengué el seu cognom, fins a la masia de Can Comallitera que és on es va assentar definitivament. He de dir que la satisfacció de visitar aquests llocs, pensant que en ells hi visqueren i que havien trepitjat la mateixa pols dels meus avantpassats, em va aportar unes sensacions difícils d'explicar, em sentia part d'aquell lloc.

R.- I ara parlem de la continuació “Pere Joan. L'arrelament”, que ha sortit recentment.

J.A.- Havia pensat en la possibilitat d'una continuació amb les següents generacions d'en Guilhèm. De fet hi ha lectors que m'ho havien suggerit. És la història dels seus descendents, fills i néts que sense tenir-ho gens fàcil - qui ho tenia fàcil en aquella època? - van continuar la nissaga d'un d'aquells occitans que va prendre la decisió de creuar els Pirineus cercant millors condicions de vida.

R.- I quins projectes de futur tens en el món literari?

J.A.- El meu nou projecte es basarà en la vida d'una parenta del meu pare, que era nascuda a Rússia, però que va haver d'emigrar també. A través dels documents conservats per la seva filla, vull escriure sobre les seves vivències, totes elles molt interessants.

R.- “Guilhèm. Arrels trasplantades” i “Pere Joan. L'arrelament”. Dues novel·les totalment recomanables per a conèixer una època i un fet històric, encara força desconeguts, la immigració occitana vers Catalunya al segle XVII, mitjançant la història d'uns “herois anònims”, els avantpassats d'en Jordi Anducas.

Francesc Sangar. CAOC.